

Jaspersův úvod do vlastní filosofie [1996]

ad: Karl Jaspers: *Úvod do filosofie*, OIKOYMENH, Praha 1996, 120 s.

Takzvané „úvody do filosofie“ se psaly a asi nadále psát budou. Je to vlastně nesmysl, protože do filosofie je každý Evropan (a tím myslím nejenom občany geograficky evropských zemí) uváděn již v počátečních týdnech po svém narození především v prvních krocích verbálního kontaktu s „matkou“ (skutečnou nebo náhradní), a brzo poté verbálním kontaktem s dalšími zprvu jen blízkými, později i osobně vzdálenějšími, stále více cizími lidmi kolem sebe. Bída těchto „filosofických“ počátků spočívá jednak v převažující zastaralosti a předsudečnosti, jednak v roztržitosti úloмок a střepů rozmanitých dávných filosofii. Filosofie však není nahromaděním nějakých zlomků toho, co kdysi bylo výsledkem zkoumání dávných i nedávných myslitelů, ale je to způsob myšlení. Ten ovšem nelze předvést jinak než v souvislosti s jistými materiáliemi, s jistými věcnými souvislostmi a znalostmi. (Z toho je také zjevné, jakou základní chybou je protismyslně upřednostňované studium jednoborové filosofie na filosofických fakultách, které nutně vede k redukci filosofie na historii filosofie. Filosof musí být alespoň základně orientován v nějakém vědeckém oboru, stejně tak jako odborný vědec musí být tím znalejší metod filosofování, čím špičkovější úrovně dosahuje.)

Druhým vážným problémem je tendence mnoha filosofů, kteří se zatím nemohou prokázat dílem, v němž by zveřejnili a tak filosofické agoře k diskusi poskytli svou vlastní filosofii, napsat nějaký „úvod do filosofie“. Jestliže platí, jak bylo řečeno, že každý Evropan (v nejširším, tj. kulturním, nikoliv geografickém smyslu) má v hlavě od nejtělejšího mládí směs zbytků a útržků dávných i nedávných filosofických koncepcí, je zjevné, že takový „úvod“ musí splňovat na prvním místě úlohu kritického zametení a vymetení oné směsi. To by však nemělo valného smyslu, kdyby zastaralé smetí mělo být jen vyměněno za smetí jiné, novější či módnější. Protože však neexistuje (a nikdy nebude, jak doufám, existovat) jediná filosofie, musí být takový „úvod“ koncipován jako uvedení do zcela určité filosofie (buď do vlastní filosofie autora „úvodu“, má-li jakou a má-li ji dostatečně promyšlenou a vypracovanou, anebo do nějakého již etablovaného směru filosofického, dnes např. do analytické filosofie nebo do fenomenologie, apod., a ještě vždy ve zcela určitém zaměření). Není-li splněna tato podmínka, nemůže jít o žádné uvádění do filosofie, nýbrž v nejpozitivnějším případě jen o lepší nebo horší informování o některých stránkách nebo složkách toho, k čemu různí filosofové dospěli (a to nemá s jejich skutečným filosofováním nic nebo jen pramálo společného).

Jaspersův „Úvod do filosofie“, který právě vyšel v prvním slušném českém překladu,¹ se šťastně vyhnul všem zmíněným úskalím – až snad na ten titul, který zůstal poplatným oné divné tradici. Jaspers sice podává vcelku – na tak malou knížku – množství „materiálií“ (obvyklejší snad je mluvit o „reáliích“, a nejlepší by bylo asi mluvit o „kulisách“ filosofování), ale téměř vždy v perspektivě svého vlastního filosofického vidění (chápání). Máme tu tedy v ruce úvod do Jaspersova myšlení. To zároveň znamená pro každého, kdo čte tuto knížku opravdu v prvním

¹ Karl Jaspers, *Úvod do filosofie – Dvanáct rozhlasových přednášek*, OIKOYMENH, Praha 1996, v překladu Aleše Havlíčka, 120 stran.

nebo alespoň v jednom z prvních svých setkání s filosofií, že si na jedné straně musí uvědomit, že má před sebou jenom jednu, byť mimořádně významnou cestu filosofování 20.století (navíc ovšem dnes značně opomíjenou a neprávem zapomínanou), ale na druhé straně i to, že to je jenom první setkání s Jaspersem, jemuž o víc než 20 let předcházelo velké Jaspersovo dílo, třídílná „Filosofie“, k níž (nebudeme-li mluvit o dalších systematických i historických spisech Jaspersových) se může obrátit každý, koho zaujme nějaká myšlenka, v knížečce (ale původně v rozhlasových přednáškách) jen stručně naznačená.

Jaspers neměl v českých intelektuálních kruzích a zejména co do překladů velké štěstí, srovnáme-li to z německé špičky našeho století např. s Husserlem a Heideggerem (jehož nejznámější a svým způsobem stěžejní dílo vyhází také teprve nyní), ale třeba i se Schelerem a některými dalšími. Donedávna jsme kromě několika ukázek v podobě skript a několika dalších drobností měli přeloženu pouze jeho „Otázku viny“ a od nedávna máme také „Filosofickou víru“. Je to sice pochopitelné a vysvětlitelné, vzpomeneme-li na od padesátých let takřka konstantní „marxistické“ epitheton „filosof atomové smrti“, ale to nám příliš nepomůže. Vůči Jaspersovu dílu máme dluh; a ještě větší dluh máme vůči sobě a vůči mladým lidem, kteří se právě dnes potřebují (a budou také zítra potřebovat) orientovat na filosofech, již kdysi ve stejně nebo přinejmenším podobně neprůhledných dobách dokázali vidět situaci a vyznat se v ní (což v žádném smyslu neplatí o spekulativních myslitelích typu Husserla nebo Heideggera, jejichž filosofie musí být velmi důkladně odborně studována, ale s vědomím, že v aktuálních společenských a politických napětích, konfliktech, nepříznivých a často i chaotických poměrech nám nebude moci poskytnout potřebnou a spolehlivou pomoc).